

Відгук опонента на дисертацію ВУСАТЮК Наталії Володимирівни

**«ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНИЙ ДИСКУРС
КИЇВСЬКИХ НЕОКЛАСИКІВ»,**

**поданої на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.01.01 – українська література**

Спадщина київських неокласиків належать до тих тем, які, здавалося б, уже мають сталу традицію осмислення. Проте неокласичний інтелектуальний проєкт досі потребує глибокої ревізії та звільнення від нашарувань як советської ідеології, так і пізнішої емоційної ідеалізації.

Актуальність представленою дослідження зумовлена потребою сучасного літературознавства перейти від опису біографічних контекстів до аналізу фундаментальних методологічних стратегій. Дисертація Н. Вусатюк є вчасною відповіддю на запит гуманітаристики щодо системного осмислення того, як українська критична думка інтегрувалася в загальноєвропейський контекст і формувала власну інтелектуальну автономію.

Запропонована праця доповнює наявні знання і пропонує нову оптику сприйняття критичного доробку митців-неокласиків, висвітлюючи складні процеси формування літературного канону, методологічних пошуків і вимушених компромісів із тоталітарною добою. Це дослідження повертає нас до генези українського академізму, дозволяючи по-новому оцінити масштаб постатей, які стояли біля витоків національної гуманітаристики.

Наукова новизна дисертації відзначається методологічною зрілістю та ґрунтується на системній реінтерпретації літературно-критичного доробку київських неокласиків. Н. Вусатюк успішно подолала вузький біографізм та ілюстративність, що дало змогу концептуалізувати спадщину представників цієї групи як цілісну інтелектуальну модель, яка визначила вектори розвитку української літературознавчої думки перших десятиліть ХХ століття.

Узгодженість **методологічного апарату** дисертації свідчить про високу системну логіку та внутрішню цілісність наукового задуму, де кожен елемент підпорядкований єдиній дослідницькій стратегії. **Об'єкт дослідження** охоплює репрезентативний корпус текстів розширеного кола неокласиків. **Предмет**

дослідження логічно звужує цей масив до конкретної аналітичної категорії – літературно-критичного дискурсу, фокусуючись на зв'язках, ідеях та оціночних судженнях. **Мета роботи** безпосередньо зумовлена її предметом: вона спрямовує дослідження на відтворення неокласичного проєкту як цілісної інтелектуальної системи. **Завдання дисертації** побудовані за чіткою науковою логікою – від збору й опису архівних джерел та аналізу світогляду авторів до вивчення їхньої ролі у створенні літературного канону.

Перший розділ дисертації, присвячений генезі та теоретичному підґрунтя кийвського неокласицизму, справляє враження цілісного і методологічно вивіреного дослідження. Авторці вдалося реконструювати складну інтелектуальну топографію «грона п'ятірного», виходячи за межі суто літературознавчих описів у площину культурологічного синтезу. Дисертантка переконливо довела, що неокласицизм не був відірваним від життя естетизмом, а мав глибоке академічне коріння, що трансформувало інтелектуальну сумлінність митців (увагу до джерел, текстологію) у їхній визначальний творчий принцип. Важливим досягненням у дослідженні є розширення персонального складу групи. Залучення его-документів дозволило Н. Вусатюк аргументовано стверджувати, що неокласицизм був інституційним середовищем, яке виступало єдиним фронтом у тогочасних літературних дискусіях. Авторці вдалося спростувати поширену в літературознавстві думку про відсутність у неокласиків власної естетичної теорії.

Аналіз **другого розділу** дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати, що авторці вдалося здійснити фундаментальну реконструкцію літературно-критичного дискурсу кийвських неокласиків. Представлений матеріал вирізняється концептуальною цілісністю, глибиною аналізу і залученням великої кількості першоджерел, що дозволяє розглядати кийвських неокласиків як осередок, де відбувалася кристалізація канону української літератури 1920-х років.

Н. Вусатюк переконливо довела, що неокласики цілеспрямовано утверджували нові критерії художності через видавничі проєкти, хрестоматії та

антології, фактично закладаючи фундамент професійного літературознавства. Схвальної оцінки заслуговує обґрунтування ознак канонічності (інтерпретаційної відкритості, естетичної довершеності, опірності часу, поетологічного новаторства), що дозволяє зрозуміти принципи, за якими неокласики формували коло канонічних авторів.

У розділі переконливо продемонстровано стратегію неокласиків на ревізію народницького канону. Вагомим є акцент на тому, що вони не відкидали минуле, а актуалізували його, повертаючи в інтелектуальний простір постаті Г. Сковороди, П. Куліша, Я. Щоголева та трансформуючи моноцентричний канон у поліцентричний. Позитивним моментом є висвітлення внутрішніх дискусій у колі неокласиків. Опис різних форм репрезентації канону (від двоцентрового «Олімпу» В. Петрова до багаточленних відкритих рядів Б. Якубського та інших) свідчить про те, що авторка не спрощує об'єкт дослідження, а показує його як живий, динамічний інтелектуальний простір.

Високої оцінки заслуговує підрозділ, присвячений «межовим» постатям (Леся Українка, І. Франко, М. Коцюбинський). Дисертантка вдало акцентувала на тому, як неокласики актуалізували європейський інтелектуалізм названих письменників, вибудовуючи тяглість традиції між ХІХ століттям і 1920-ми роками.

Одним із сильних моментів другого розділу є ґрунтовне спростування тези про «незацікавленість» неокласиків європейським авангардом. Н. Вусатюк навела низку незаперечних фактів, які свідчать про те, що неокласики були найбільш обізнаними інтелектуалами свого часу, здатними фахово аналізувати навіть чужі їм естетичні системи.

Третій розділ дисертації є глибоким дослідженням, у якому авторка успішно деконструювала міф про неокласиків як про ізольованих естетів, представивши їх активними суб'єктами методологічного оновлення української філології. Основним здобутком розділу є ґрунтовна концептуалізація літературної критики як синкретичної практики, що поєднувала наукову точність із художньою співтворчістю. Особливої уваги заслуговує висвітлення

методологічного плюралізму неокласиків, зокрема їхня здатність синтезувати класичний позитивізм із новітніми для того часу теоріями – психоаналізом, феноменологією та німецькомовними теоріями літератури. Важливим науковим кроком є аналіз «форсоцівства» та ідеологічної мімікрії 1930-х років: авторка відмовилася від компліментарного «відбілювання» постатей, натомість об'єктивно дослідила *Lingua Sovietica* як стратегію виживання в умовах тоталітарного тиску.

Висновкам дисертаційного дослідження притаманні високий ступінь наукової обґрунтованості та вичерпної повноти. Н. Вусатюк продемонструвала здатність до глибокого теоретичного синтезу, що дозволило представити літературно-критичний дискурс київських неокласиків як цілісну, динамічну інтелектуальну систему. Обґрунтованість результатів дослідження зумовлена детальним аналізом методологічного інструментарію представників цього літературного кола. Вагомим здобутком авторки є диференціація імпліцитного та експліцитного формалізму в їхній спадщині. Це дозволило переконливо довести, що формалістичні принципи аналізу були для неокласиків а глибокою внутрішньою інтелектуальною настановою.

Логічна структура загальних висновків послідовно підбиває підсумки дослідження: від загальнофілософських засад європеїзму до конкретних методологічних компромісів («форсоцівства»). Твердження про «освічений еkleктизм» неокласиків як основу їхнього методологічного плюралізму є науково виваженим і дозволяє пояснити поєднання різних підходів у їхньому доробку.

Відзначаючи безперечну наукову значущість і цілісність праці, прагнення поглибити наукову дискусію спонукає висловити **деякі міркування та зауваження**, які, проте, не применшують вагомості здобутих результатів.

По-перше, авторка обґрунтовує тезу, що неокласики не утворили єдиної літературознавчої школи через свою методологічну гетерогенність. Проте виникає питання: чи не є їхня спільна естетична платформа, тісне коло

спілкування та суголосність канонотворчих зусиль достатніми ознаками саме «київської школи», навіть за відсутності формально задекларованого маніфесту?

По-друге, в дисертації детально проаналізовано спроби «методологічного компромісу» (зокрема явища «форсоцівства»). Чи не видається, що такий синтез був радше зовнішньою мімікрією під ідеологічним тиском, аніж реальним науковим пошуком? Де, на думку дослідниці, проходить межа між природною методологічною еволюцією вченого та його вимушеною капітуляцією перед офіційною догмою?

По-третє, в роботі наголошено, що критика неокласиків ґрунтувалася на емпатії та «спорідненні» з автором (за Б. Якубським). Однак реальна практика представників групи (зокрема М. Зерова) часто демонструвала протилежні інтенції: інтелектуальну дистанцію, скепсис і гостру іронію. Чи не була задекларована емпатія лише теоретичним ідеалом, яку в реальних текстах автори нівелювали притаманною їм аристократичною відстороненістю?

Окремої уваги потребує термінологічна коректність і стилістична виваженість роботи. Зокрема, доцільно відмовитися від використання штучного прикметника «поетикальний» («поетикальне новаторство», «поетикальна інноваційність» тощо) на користь науково обґрунтованого поняття «поетологічний», оскільки він точніше відображає рівень теоретичної рефлексії над текстом, а не лише опис його формальних елементів. Крім того, з метою дотримання суворого академічного стилю, варто уникати емоційно забарвлених публіцистичних зворотів на зразок «рідна література», «рідне слово», «рідна мова», замінивши їх термінологічно нормативними відповідниками: «українська література», «українське слово» й «українська мова».

На підставі викладеного вище можна стверджувати, що дисертація Н. Вусатюк є самостійним, завершеним і ґрунтовним дослідженням актуальної наукової проблеми. Структура роботи відзначається цілісністю та логічною послідовністю. Дослідження повною мірою відповідає критеріям наукової новизни, обґрунтованості висновків і чинним вимогам до оформлення праць такого рівня. Його результати мають вагоме значення для сучасного

українського літературознавства, оскільки представляють спадщину неокласиків як самодостатній та оригінальний інтелектуальний продукт у контексті світової гуманітаристики.

Дисертація «Літературно-критичний дискурс кийвських неокласиків» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р.; «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 502 від 19.05.2023 р. і № 507 від 03.05.2024 р.); наказу № 1220 від 23.09.2019 р. «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» зі змінами і доповненнями, наказами Міністерства освіти і науки України від 27.05.2022 р., № 496, 08.03. 2024 р. № 285; наказу «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019).

З огляду на високу наукову якість і практичну цінність дослідження вважаю, що Наталія Володимирівна ВУСАТЮК заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література.

Офіційний опонент – доктор
філологічних наук, професор,
професор кафедри української
літератури, компаративістики і
грінченкознавства Факультету
української філології, культури і
мистецтва Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка

6

